

УДК 7.73.739

Олег Гаркус

старший викладач,
завідувач відділу художнього металу
КІПДМ ЛНАМ

Традиції та новаторство у творчості Мирослава Вінтоняка

Анотація. У статті подається інформація до історії розвитку художнього металу другої половини ХХ — початку ХХІ ст.; звертається увага на вплив художньої школи в контексті збереження народних традицій у творчості випускника Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва ЛНАМ Мирослава Вінтоняка.

Ключові слова. Народні ремесла, мосяжництво, мистецька школа, Косівський інститут, художній метал.

Друга половина ХХ ст. внесла значні зміни в розвиток народного мистецтва Гуцульщини, зокрема й художнього металу — мосяжництва. За час панування радянської влади з асортименту продукції майстрів, фабричних підприємств, цехів зник тип виробів, де за формою та декором проглядався хрест або хрещаті мотиви. Насамперед це — зґарди, шелести, енколпіони, нагрудні хрести. Помітним процесом у відродженні цього типу виробів було створення відділу художнього металу в Косівському технікумі народних художніх промислів, де через розширення тематичного діапазону, варіативність та інтерпретацію традиційних композиційних схем Гуцульського металіства стало можливим створення нових зразків прикрас.

Від 2000-х рр. намітилася загальна тенденція авторського ювелірного мистецтва на Гуцульщині, де центром і рушійною силою виступає Косівський інститут прикладного та декоративного мистецтва ЛНАМ, випускники якого продовжують працювати з металом. Яскравим прикладом розвитку традиційного металу Гуцульщини є творчість молодого майстра-художника Мирослава Вінтоняка. Він не тільки наслідує класичні зразки мосяжництва, але й творчо інтерпретує форми та декор, проектує, зберігаючи образно-пластичну мову гуцульського металу.

Народився М. Вінтоняк 1983 року в Косові, навчався в Косівській середній школі № 1, після закінчення якої в 1998р. вступив до Косівського училища прикладного та декоративного мистецтва. Пізніше продовжив навчання в Косівському державному інституті прикладного та декоративного мистецтва на ОКР “бакалавр” та “спеціаліст”. Закінчив навчання 2005р., отримавши диплом спеціаліста. Першою дипломною роботою Мирослав зарекомендував себе як здібний виконавець, який бездоганно оволодів технологією виготовлення та декорування. Це був курильний набір “Для гуцула”(люлька, протичка, Рис. 1). Тіло люльки виконано з латунної

Рис. 1

бляхи, декорованої карбованими орнаментальними смугами, до якої кріпиться, за допомогою завіси, дефована двосферна кришка з карбованими поперевжніми полосами. Коліно люльки складається з двох карбованих форм, скріплених твердим припаєм, і завершується гребінцем, що декорований традиційними “підківками”, “кружальцями”, “цяточками”. Характерний для гуцульських люльок видовжений “цибух” складається з двох частин, латунної трубки, декорованої “плетінкою” та дерев’яного “муштука”. “Протичка” виконана з латуні та декорована насіченими орнаментальними смугами з “трикутничками”, “кружальцями”, “цяточками”, які ритмічно повторюються по формі виробу. За період навчання в інституті Мирослав удосконалюється в майстерності виконання в матеріалі, одночасно зростають його мистецькі якості, проявляється талант проєктанта. У результаті навчання він виконує дипломну роботу — ювелірний гарнітур “Легенда”(Рис. 2), що складається із нагрудної прикраси та кульчиків. Композиційна схема нагрудної прикраси є досить складною, ділиться на десять структурних центрів, кожен з яких розбудований за однаковим принципом, що надає цілісності та створює відчуття гармонії. Здається, що масивні складові прикраси є досить важкими, але завдяки пухотілості елементів, уміло застосованих технологічних

Рис. 2

прийомів, добре продуманих з'єднань вона є досить легкою, мобільною, рухливою.

Після завершення навчання М. Вінтоняк облаштовує вдома майстерню та займається виготовленням прикрас із металу. Освіта та висока майстерність молодого майстра спрямовані на проектування прикрас, розроблених на зразках гуцульського мосяжництва, тому й вибір матеріалу, який він використовує, не випадковий. Основним матеріалом у виробі слугує латунь, інколи з уставками міді, зрідка срібла. Його творчість презентована досить широким асортиментом: зґарди, шелести, кульчики, хрестики, нагрудні прикраси, пряжки, люльки. У художника виробляється власний стиль, художня мова,

викристалізовується набір технологічних прийомів. Аналізуючи творчий доробок М. Вінтоняка, важко не звернути увагу на низку хрестиків, композиції яких базуються на мосяжних хрестах Гуцульщини (Рис. 3,4,5,6,7,8,9,10). Хрестик (Рис. 3) повністю імітує класичний зразок гуцульського, відрізняється деякою заокругленістю трикутних завершень рамен хреста та збільшеними узагальненими хрестиками на навершях.

Відрізняється також гравіювання, виконання якого є більш акуратним, витриманим. Гравіюваний малюнок на малих хрестиках навершя видозмінено автором, перехрестя рамен та розп'яття залишилося усталеним. Ще одним прикладом цитування класичних зразків є хрестик (Рис. 4). Він повністю повторює форму найдавніших мідних гуцульських хрестів із геометричними структурами заокругленої форми. На перехресті накладена спрощена фігура, у якій тільки вгадується форма Розп'яття, яке повністю повторює форму хреста. Узагалі фігура Розп'яття на гуцульських хрестиках відрізняється від інших спрощеною будовою, перпендикулярно до тіла витягнутими та рівними руками, умовним зображенням обличчя.

Поряд із цитуванням традиційних зразків, майстер створює нові типи хрестиків (Рис. 6,7,8,9,10) найрізноманітніших форм, проте з дотриманням чіткої композиційної лінії, яка окреслює

характерний для Гуцульщини стиль та манеру виконання в матеріалі. Мирослав Вінтоняк застосовує сучасні засоби та технології, що дозволяє виконувати окремий зразок без застосування литва, де слід спочатку виготовити майстер-модель із воску та вилити її з металу. Майстер використовує спосіб випилювання з листового металу деталей (тіла хрестика й накладки). Деталі спаюються одна до другої твердим припаєм. Такий спосіб дозволяє швидко та якісно створити форму з чітким контуром та гранями, після чого декорує гравіюванням, насічкою, швайсикуванням (Рис. 6,7).

На Рис. 8 хрестик виконано за допомогою напаювання трьох слоїв металу, що надає йому рельєфності та складності форми. Основа хреста — традиційної форми із розширеними трикутними наверхами, декорованими гравіюванням, промені складної форми у вигляді стилізованих перехресть. На них накладається менший за розмірами хрест із круглими закінченнями, що декоровані гравіюваними подвійними лініями хрестоподібної форми, розташованими по діагоналі. Діагональний напрямок

Рис.3

Рис.4

Рис.5

Рис.6

Рис.7

Рис.8

Рис.9

Рис.10

на “навершях” зв’язується із трикутними “навершьями” нижньої форми, що створює враження цілності композиції. Завершує розбудову хреста третя накладка у вигляді рівнораменного хреста з відполірованою чистою

поверхнею та слугує домінантою, де завершення хрестика виконані з діагональними зрізами, які підтримують діагоналі по всій структурі виробу. Цікавими є вирішення центральних частин хрестиків (Рис. 9,10), де фігура Розп’яття в хрестоподібному обрамленні нагадує антропоморфні зображення, що надає загальному вигляду ще більшої архаїчності. Солярні мотиви на навершях хрестів нагадують нам про синтез гуцульських вірувань, де тісно переплелось язичницьке начало із християнською релігією. Мирослав удаю передає в сучасному звучанні автентичну приналежність виробу, комбінує, трансформує мотиви, орнаменти, тектоніку форми зберігаючи регіональну стилістику.

Слід звернути увагу й на нагрудні прикраси майстра, наприклад, “Шелести”, що виконані в техніках дифування, насічки, волочіння, кручення, паяння. Прикраса має традиційну структуру, бубонці (шелести) рівномірно розподілені “переліжками” та з’єднані поміж собою круглими ланками, що надає виробу рухливості, а округлені форми — живості, мобільності. У бубонці вставлені металеві кульки, які при ходьбі створюють звук подібний до шелесту, звідкіля й походить назва.

Защіпаються “Шелести” маленькими чепраками, стилізованими із традиційних чепраг. Стало на таких прикрасах використовувалися великі масивні чепраги, що виконували функцію противаги для утримання рівноваги прикраси при носінні. У виробі завдяки витонченості переліжок, тонкостінним бубонцям, прикраса отримує малу вагу. У виробках Мирослава багато різноманітних типів чепраг (Рис. 11, 12), що розроблені на класичних зразках. Основою композиційної схеми є солярні символи, вони використовуються попарно, слугуючи половинками защіпки.

Чепраги виконані технікою пропилювання, декоровані

Рис.11

Рис.12

гравіюванням, насічкою, швайсикуванням. Вирізняється чепрага (Рис. 13) багато орнаментованою площиною, рівномірністю нанесення декору, витонченістю ліній, чіткістю й акуратністю виконання. Молодий майстер своєю працею доводить про вправне ювелірне володіння інструментом, відчуття гармонії, матеріалу.

Отже, традиція гуцульського художнього металу в Косові продовжує розвиватися в роботах молодих художників. При цьому, залишаються стійкими характерні естетичні категорії формотворення, напрямленість художників до новаторських пошуків та створення індивідуальної творчої манери [1,23]

Мирослав наочно демонструє плідність взаємодії академічної школи й народного мистецтва Гуцульщини, створюючи металеві прикраси. Вибір матеріалу, першоджерела ставить перед майстром завдання формального значення, що робить можливим збереження традиції. Якість природи самого матеріалу відкриває пластичні можливості в пошуку форми, тактовному трактуванні декору, несе не тільки образно-символічне, а й функціональне значення. Мирослав Вінтоняк яскраво зарекомендував себе виразником творчих тенденцій серед ювелірів нового покоління, у роботах якого ми бачимо традицію та новаторство.

1. Стельмашук Г. Художній метал Олега Гаркуса: традиції та інновації/ Галина Стельмашук. // Образотворче мистецтво // — Київ: НСХУ, 2012. — С.22-23.

ANNOTATION

Oleh Harkus. Traditions and Innovations in Creative Work of Myroslav Vintoniak. The article provides information about history of artistic metal development of the second half of the 20th and early 21st century. The attention is focused on the way Art School influenced creative work of Myroslav Vintoniak, an alumnus of Kosiv Institute of Applied and Decorative Arts of Lviv National Academy of Arts, within the context of preservation of folk traditions.

Key words. Arts and crafts, metalwork, Art School, Kosiv Institute, artistic metal.

АННОТАЦИЯ

Олег Гаркус. Традиции и новшество в творчестве Мирослава Винтоняка. В статье подается информация к истории развития художественного металла второй половины XX — начала XXI века; обращается внимание на влияние художественной школы в контексте сохранения народной традиции в творчестве выпускника Косовского института прикладного и декоративного искусства ЛНАИ Мирослава Винтоняка.

Ключевые слова. Народные ремесла, мосяжництво, художественная школа, Косовский институт, художественный металл.